

ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΛΥΤΖΟΥΡΗΣ
«Ανεπαισθήτως»

«Χωρίς περίσκεψιν, χωρίς λύπην, χωρίς αιδώ
μεγάλα κι υψηλά τριγύρω μου έκτισαν τείχη.
Και κάθομαι και απελπίζομαι τώρα εδώ.
Άλλο δεν σκέπτομαι: τον νουν μου τρώγει αυτή η τύχη·
διότι πράγματα πολλά έξω να κάμω είχον.
Α όταν έκτιζαν τα τείχη πώς να μην προσέξω.
Αλλά δεν άκουσα ποτέ κρότον κτιστών ή ήχον.
Ανεπαισθήτως μ' έκλεισαν από τον κόσμο έξω».
(Κωνσταντίνος Καβάφης)

Απ' όσο ξέρω, ο Καβάφης δεν είχε καμία σχέση με το Πάρκινσον. Μέσα από την πολυσημία του, όμως, αυτό το όμορφο ποίημα συνομιλεί, κατά έναν περίεργο τρόπο, με βιώματά μου ως παρκινσονικού. Μού θυμίζει, κάπως αλλόκοτα είναι αλήθεια, μιαν αμήχανη αίσθηση που αναδυόταν εκείνα τα πρώτα χρόνια μετά τη διάγνωση: το σώμα μου είχε κλειδωθεί κατά λάθος, το κλειδί είχε χαθεί και οι ελπίδες να βρεθεί ήταν μηδαμινές – και παραμένουν.

Όσοι είστε παρόντες σ' αυτήν την αίθουσα, ξέρετε ότι πρόκειται για μια νόσο σύνθετη, περίπλοκη, πίζουλη και τζαναμπέτισσα αφού επηρεάζει σταδιακά κάθε είδους κίνηση. Μόνον όμως όσοι έχουν Πάρκινσον νιώθουν τι ακριβώς σημαίνει η λέξη «σταδιακά». Μόνον αυτοί είναι σε θέση να εκφράσουν ότι αυτή η βαθμιαία απώλεια της κίνησης οδηγεί επίσης σε μια αντίστοιχη στέρση της βούλησης και της ενεργητικότητας. Δεν υπάρχουν απότομες, ξαφνικές μεταβολές εδώ, δεν υπάρχουν εκπλήξεις. Ύπουλη πάθηση, σου κάνει κεφαλοκλείδωμα χωρίς να το παίρνεις χαμπάρι. «Ανεπαισθήτως», όπως λέει κι ο ποιητής. Ενώ εσύ, στο μεταξύ, πολεμάς τους νόμους της φυσικής για να βάλεις το μπουφάν σου το χειμώνα ή να βγάλεις την ιδρωμένη σου μπλούζα το καλοκαίρι. Κουμπιά, κορδόνια, κάλτσες, εσώρουχα. Αυτά που άλλοι κάνουν με ευκολία σε λίγα λεπτά μπορούν να σου κατασπαράξουν ένα πρωινό και να σε αφήσουν εξουθενωμένο.

Πάρκινσον = ταλαιπωρία· αυτό, όμως, είναι η κορυφή του παγόβουνου. Με το πέρασμα του χρόνου ανακαλύπτεις ότι έχεις μπλέξει με μια ζηλόφθονη πάθηση που σε θέλει αποκλειστικά δικό της. Αποζητά να κλείνεις συνεχώς στο σπίτι μ' αυτήν, να χουζουρεύετε μαζί σε πολυθρόνες και καναπέδες· και, όποτε σκέφτεσαι ν' ανοίξεις την εξώπορτα, απειλεί για διάφορους κινδύνους και αδιάκριτα βλέμματα που σε περιμένουν «εκεί έξω». Κι έτσι, συρρικνώνει την αντίληψή σου, τον κόσμο σου, τη ζωή σου καλλιεργώντας ένα βαθύ αίσθημα απομόνωσης. Δεν πρόκειται για μια επιλογή μοναξιάς, αλλά για μια βουβή, παράξενη ησυχία που εξελίσσεται σε μια νέα κατάσταση. Το νιώθουν σταδιακά κι οι φίλοι ότι έχεις παντρευτεί μια παθολογική ζηλιάρα. Το τηλέφωνο έχει πάψει να χτυπάει εδώ και χρόνια: «δεν παίρνω τηλέφωνο για να μην ενοχλήσω». Ακούγεται βολικό μοτίβο. Άλλωστε, που να τους εξηγείς τώρα τα χαμένα επεισόδια από το κωμικό σήριαλ «Ένας Πάρκου στο Μετρό». Είναι κι αυτή η υποφωνία με τη δυσαρθρία που κάνει ακόμα πιο δύσκολη την όποια

επικοινωνία. Κι έτσι, μέρα τη μέρα, η μοναξιά γίνεται χώρος οικείος και ασφαλής για να υποδέχεσαι νέες προκλήσεις και νέους πόνους. Τα τείχη διαμορφώνουν μια βολική κάψουλα για να μπορεί να ζει κανείς μέσα στον μικρόκοσμο του Πάρκινσον όπως η Αλίκη στη χώρα των θαυμάτων. Μέσα σ' αυτόν όχι μόνον ο χώρος αλλά και ο χρόνος συστέλλεται αφού ένα μεγάλο μέρος του δαπανάται στις ομηρικές καθημερινές μάχες με τα φερμουάρ. Αυτός ο μικρόκοσμος εντός των τειχών, όλη αυτή η κλεισούρα, αποτυπώνεται στο γνώριμο, μίζερο, σκυφτό, καμπτικό πρότυπο του παρκινσονικού σώματος: δεν περπατά, σέρνεται, στενάχωρο, ηττοπαθές, βολεμένα αλλά όχι βολικά σε μια δύσκαμπτη ακινησία. Έτσι, με τη συνήθεια, αυτή η ακαμψία εξαπλώνεται και σε πιάνει στον ύπνο πριν το καταλάβεις. Χωρίς ν' ακούσεις «ποτέ κρότον κτιστών ή ήχον», βρίσκεσαι μουδιασμένος όχι μόνον σωματικά αλλά και ψυχικά απέναντι στη ζωή. Δεν αντέχεις να παλεύεις επειδή δεν βρίσκεις πια κανένα νόημα σ' αυτό. Τα κίνητρα έχουν τελειώσει. Εκ πείρας μιλώντας, ίσως ο πιο επικίνδυνος σύμμαχος του Πάρκινσον ακούει στο όνομα: απάθεια.

Πριν δέκα χρόνια περίπου δυο θάνατοι και μια βαριά ίωση με είχαν ρίξει νοκ-άουτ. Με πήγαιναν στην τουαλέτα σηκωτό. Μιλάμε για λεηλασία. Ακινησία πλήρης. Ο καναπές είχε γίνει ο τάφος μου κι εγώ το λείψανό του. Εκείνες τις μαύρες μέρες λοιπόν διαπίστωνα ότι όλα τα συμπτώματα, εξαιτίας της κρίσης, χειροτέρευαν. Παρατήρησα τότε ότι εγώ – υποκείμενο – διαπίστωνα – ρήμα/ενέργεια – τα συμπτώματα – αντικείμενο. Η αντίληψη μου, δηλαδή, δεν είχε επηρεαστεί από το Πάρκινσον. Όσο κι αν ακούγεται περίεργο, άρχισα τότε να συνειδητοποιώ ότι η ζωή μου δεν ξεκίνησε, φυσικά, με τα συμπτώματα της ασθένειας· ότι το σώμα μου κουβαλούσε εμπειρίες, μνήμες, δεξιότητες, γνώσεις που αποκτήθηκαν πριν μού κάτσει στο σβέρκο η λεγάμενη. Ότι είχε καεί ένα μέρος του εγκεφάλου όχι όλος· ότι η ασθένεια έκανε απλά τη δουλειά της. Οπότε, κι εγώ έπρεπε να κάνω τη δικιά μου. Δουλειά, όχι πόλεμο (και μάλιστα εμφύλιο). Έπρεπε καταρχάς να διατηρώ σε καλή κατάσταση τις κεραίες μου στο να παρατηρώ τα τερτίπια της πάθησης και να γνωρίζω όσο μπορώ καλύτερα τις κινήσεις της. Μερικές φορές τις κατέγραφα κιόλας. Επίσης, έπρεπε να γίνω πιο επινοητικός στην καθημερινότητά μου. Ακριβώς όπως η λεγάμενη. Καπάτσος και πότε-πότε τζαναμπέτης. Η ασθένεια, άλλωστε, σε αλλάζει σαν άνθρωπο. Ανεπαισθήτως. Σε διδάσκει να προσαρμόζεσαι συνεχώς σε νέα όρια. Και, κυρίως, απαιτεί σεβασμό. Τότε κατάλαβα καλύτερα ότι η λεγάμενη δεν ήταν κάποια εισβολέας που ήρθε απροειδοποίητα στη ζωή μου. Ήταν ένα κομμάτι της ζωής μου, ένα κομμάτι του εαυτού μου. Και οι στιγμές της λύτρωσης έρχονταν όταν το ξεχνούσα, όταν 'ντόπαρα' τον εαυτό μου έτσι ώστε να ασχολείται με άλλα ευχάριστα πράγματα· «διότι πράγματα πολλά έξω να κάμω είχαν». Σε τελική ανάλυση, επρόκειτο για ένα πρόσταγμα ελευθερίας, αυτονομίας και ωρίμανσης. Άρχισα να συχνάζω στο γυμναστήριο σχεδόν καθημερινά, όπως το εξαρτημένο πρεζόνι στα στέκια της ντρόγκας του· εκεί συνέβησαν κάποια άλλα, μαγικά γεγονότα, για τα οποία θα πρέπει ίσως να μιλήσω κάποια άλλη φορά.

Κάπως έτσι λοιπόν, άρχισα να βλέπω το 'πέρα από το τείχος', να αναπτύσσω φυγόκεντρες τάσεις — ή έτσι τουλάχιστον να νομίζω. Το στοίχημα, άλλωστε, δεν είναι να γίνω καλά αλλά να νιώθω καλά. Δεν μπορεί, όμως, να είναι τυχαίο ότι την άνοιξη νιώθω καλύτερα. Όπως και τις λιακάδες που ανοίγει ο καιρός, ανοίγει το μάτι σου, ανοίγει η καρδιά σου, ανοίγει το στέρνο σου.

Πως το λέτε εδώ στη Σαλονίκη; Ανοιχτωσιά. Βεβαιότητες δεν υπάρχουν φυσικά. Δεν έχω ιδέα που, πότε και πώς θα καταλήξει όλο αυτό. Όπου βγει, λέω, αρκεί να βγει. Περπατάω στα σκοτεινά, αλλά προσπαθώ να περπατάω, να μην σέρνομαι. Γιατί δεν μου αρέσει να σέρνομαι. Πολλές φορές ανησυχώ κι άλλες τόσες φοβάμαι, τις μαύρες μέρες πέφτω στα πατώματα – κυριολεκτικά και μεταφορικά. Ήττες πολλές και βαριές, 3-0, 5-0, 8-0. Λουφάζεις και τις αποδέχεσαι. Μα προσπαθώ να συνεχίζω το περπάτημα, όχι το σούρσιμο, το γυμναστήριο και, τώρα τελευταία, την πυγμαχία.

Επίλογος. Άφησα τελευταία τα πιο σημαντικά και πολύτιμα, δηλαδή εκείνα ακριβώς που είναι έξω αλλά και δίπλα από μένα. Γιατί τίποτα απ' όλα αυτά που είπα σήμερα δεν θα ίσχυαν εάν δεν υπήρχαν εκεί, έξω από τα τείχη: η γυναίκα μου, καταρχάς, τα παιδιά μου. Κι έπειτα: φίλοι, γιατροί, φυσικοθεραπευτές, προπονητές, συνάδελφοι, φοιτητές. Ευγνωμονώ την τύχη μου που τους έχω δίπλα μου. Επίσης έξω, αλλά απέναντι μου, στέκεται ένα ολόκληρο σύστημα αξιών που καλλιεργεί τα γνωστά μεγαλόσχημα ηρωικά πρότυπα, που οδηγούν, μοιραία, στον ατομισμό και την εσωστρέφεια. Μαζί μ' αυτά η απουσία κοινωνικής πολιτικής, η αδιαφορία και, κυρίως, η αμορφωσιά καταλήγουν, με μαθηματική ακρίβεια, στον αποκλεισμό, την ιδιότητα και την κλεισούρα κι από κει στην ανημποριά και την αναπηρία. Σας ευχαριστώ λοιπόν θερμά για τη σημερινή συμμετοχή σας, την προσοχή σας και, κυρίως, την υπομονή σας.—